

I. IGRAČKA VJETROVA

1. *Wind Spiel Theater Berlin*

U Berlinu sam 1989. godine pokrenuo svoje kazalište, nazvao sam ga *Wind Spiel Theater*, inspirirajući se jednim događajem koji sam proživio osamdesetih godina u blizini Zagreba. Preispitujući neke svoje metode za razvoj kreativnosti, skupljao sam iskustva i u radu s pacijentima na psihijatriji. Tako sam jednoga jesenjega dana, po jakom vjetru, dolazio na posao, i u dvorištu susreo mladića S. koji je imao 27 godina, a bio je u bolničkoj pidžami i u papučama bez čarapa; meo je lišće. Izvukao se neopaženo s odjela i meo lišće u dvorištu. Vjetar je bio jak i raznosio mu sve što je on pokušavao sakupiti na hrpu. Odmah mi je prostrujalo glavom da ga nekako moram vratiti na odjel, jer će ovako odjeven navući upalu pluća. Prijateljski sam mu prišao i upitao ga što radi u dvorištu. Odgovorio mi je bez razmišljanja: „Igram se s vjetrom.“ Taj odgovor mi je zauvijek ostao u sjećanju, kao i retoričko pitanje koje mi je tada palo na pamet: Tko je tu kome igračka, vjetar S.-u? ili S. vjetru?

2. Na vjetrometini

Pucalo je devedesetih godina XX. stoljeća, metaforički i stvarno, po Europi. Dvije Njemačke su se ujedinile. U Berlinu je srušen Zid i preseljen u muzej. Na zečjim poljima između nekadašnjih država uzdigli su se neboderi financijske moći. SSSR se raspao kao kula od karata, a na stotine tisuća ljudi krenulo je u svijet, glavom bez obzira. Mnogi od njih su krenuli s punim vrećama novaca. Odakle im tolike vreće novaca? Raspala se i Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija. Raspad je potaknut idejom velike Srbije i realiziran s puno krvi i s puno problema. Česi i Slovaci su se razišli i formirali svoje države. Baltičke zemlje slavile su

oslobođenje od velikog „ruskog brata“ i krenule samostalno u budućnost.

Postalo je vruće na svakom koraku. Puno je ljudi izgubilo živote. Ilegalno prebacivanje preko granica postalo je praksa i unosan biznis. Za prebacivanje jednoga čovjeka iz Irana do Njemačke plaćalo se i po 10 000 njemačkih maraka. Na kraju jednoga stoljeća u kojem su ionako već bjesnjela dva svjetska rata, pojavio se čitav niz lokalnih ratova.

3. „Svijest i savjest čovječanstva je u krčmama i bačvama vina“

Jer ništa se nije naučilo iz povijesti – ratovi i dalje bjesne.

„Neobična stvar je da treba sto godina da se neka stvar promijeni, znači da se nešto promijeni, ljudska navika je misliti u stoljećima a stoljeća su više ili manje sto godina i to proizvodi jednog djeda i jednu baku po unuku ili unuci, ako sve ide kako treba a često sve ide otprilike onako kako treba...“ piše Gertrude Stein.

Od Prvog svjetskoga rata prošlo je sto godina. Ali nije i od Drugoga, ni od Auschwitza, ni od trovanja ljudi plinom, ni od medicinskih eksperimenata na ljudima, ni od DDR-a, ni od Berlinskog zida, ni od Domovinskog rata, ni od toliko bitnih, razarajućih dalekosežnih događaja koji nas tjeraju da sve uvijek iznova započinjemo, pokazujući nam da je najsnažnija ljudska osobina zaboraviti i iz proživljenoga ništa ne naučiti.

„Bilo je to ratno vrijeme u kojem se svijest formira na prečac, a instinkt radi nepogrešivo (...) Ova degradacija stvarnosti u korist njihove imitacije, iluzije, fikcije (...) dovodi stvarni predmet, istrgnut iz njegovog realiteta, na mjesto ‘umjetničkog objekta’“, piše vrlo precizno Tedeusch Kantor, određujući što se događa kao posljedica razaranja.

4. Grijati se poezijom

Priča mi moja glumica, poznata u svojoj zemlji iz televizijskih serija, kako je zadnji čas napustila Rumunjsku. Dobila je dojavu iz pouzdanih izvora da je započeo lov na Ceaușescu i da će uskoro biti krvavo. Ona je sjela u auto i odjurila do granice, ali granica je već bila zatvorena. Imala je sreću da ju je prepoznao graničar i pustio je na njezino neuvjerljivo objašnjenje da se žuri na probu. Žurila se preko granice.

Detalje tog bijega ponovila je u jednoj sceni predstave Star koju sam realizirao s glumicama iz Irana i Rumunjske i Židovkom iz Njemačke, te Talijanom u ulozi sobara. Sve četiri osobe utkale su u ionako bizarnu Kajsarovu priču i svoja vlastita iskustva bijega iz svojih zemalja. Jedna od njih je zbog straha od odmazde za svojega boravka u Njemačkoj stalno nastupala pod lažnim imenom.

Moj Don Quijote, kurdski glumac, svoj materinji jezik, kurdski, govorio je samo kod kuće, iza zatvorenih vrata, jer je taj jezik u Turskoj bio zabranjen, a njegovo korištenje je bilo kažnjivo zatvorom. Da riječi vlastitog mu jezika ne odnese zloduhi vjetar, pobrinuli su se njegovi roditelji. Spremali su ih šapatom u dječje sjećanje, a govorili su ih potihom, nekako ih posebno uobličavajući s puno ljubavi i neizvjesnosti.

Wind Spiel Theater u Berlinu okupljao je ljude, raznesene vjetrom, nudeći im pozornicu.

Pokrenuo sam i Poetencafé Augustin Tin Ujević, kasnije nazvan *Café der Intuition*, gdje smo se okupljali jednom mjesečno, kuhali jedni za druge, grijali se poezijom, muzicirali i usmjeravali neke nove vjetrove za godine pred nama. Vjetrovi su razbacali ljude uništavajući sve pred sobom, pa ih izbacili u *Wind Spiel* u Berlinu da se tu sklone, tu smo kreirali nove početke, dok nisu zapuhali neki drugi, skloniji vjetrovi.

5. Ljekovitost poezije

Koncept projekta *Café der Intuition* oslanjao se na pet načela:

1. Ulaz je bio dostupan svima jer je ulaznica koštala samo 47 centi; ovu cijenu smo izabrali jer se program redovito odvijao svakog dvanaestoga u mjesecu (dan smrti Tina Ujevića) na adresi Berlinerstr. 47.

2. Za svaku predstavu izrađivala se nova scenografija – uvijek u formi kavane – a radili su je umjetnici koji su u Berlin stigli kao izbjeglice, žrtve ratova, ekonomski migranti ili politički azilanti; stolovi, stolice, ponekad stolnjaci, 'otvorena kuhinja', ponekad izložene slike ili objekti, ponekad snažna intervencija u arhitekturu prostora u skladu s temom večeri – ovisno o scenografu.

3. Svaka večer je imala svoju temu; neke od tema su bile: Klang der poesie; Čekanje; Proglas: 1. svjetski rat je danas završen; Svetkovina ruža / Rosenfest; DADA izmus; Nesporazum; Susret pjesnika u dijalogu, prisutni: Frederico Garcia Lorca, Sergej Jesenjin, Gertrude Stein, Nelly Sachs, Marina Cvjetajeva, Walt Withman i dr.; Domaćin: Augustin Tin Ujević; Café Rotonde – Poetencafé Tin Ujević, Paris – Berlin, i niz drugih tema.

4. Svi programi su igrani samo jedanput, kao ekskluzivno jednokratno događanje. Uvodnih 20 minuta programa bilo je svojevrsna najava glavne teme, uvijek višejezično prezentirana. Taj dio programa uvježbavan je u najviše pet proba i njegova izvedba usmjerila bi večer pozvavši posjetitelje da ju i oni svojim priložima obogate.

I pripremljeni i otvoreni dio programa odvijao se na više jezika, slobodno, onako kako su izvođači željeli, i to bez

prevođenja. Bilo je to zanimljivo iskustvo komunikacije.

5. Juhu je na licu mjesta za sve kuhao netko od umjetnika, a dijelila se besplatno.

Café der Intuition radio je uvijek od 19.47 sati do 23.47, gotovo uvijek ispunjen do posljednjega mjesta, i uvijek s vrlo aktivnim posjetiteljima.

Održali smo 147 ovakvih jednokratnih programa – u Berlinu, Hamburgu, Norderstädtu, Kielu, Münsteru, Frankfurtu na Majni, Beču i Vrgorcu.

Programi su nas inspirirali da ponešto iz Ujevićevog djela uvijek prevedemo na njemački i prezentiramo gostima, jer Tin je bio „domaćin i patron tih večeri“, a uz njega su stalni gosti bili „Filozof i Skitnica“, slikar Modigliani, književnik Ilja Erenburg, dok su drugi, kao npr. Sylvia Beach, James Joyce, Pablo Picasso, Isadora Duncan Theodor Kantusch, Antun - Branko Šimić, Jean Cocteau i ostali, „tu dolazili povremeno“.

Miješao se u *Café der Intuition* sadašnji svijet s nekadašnjim svijetom, nekadašnjim izbjeglicama i današnjim izbjeglicama. Prošlost i sadašnjost.

Tada sam cijelim svojim bićem osjetio kako je poezija ljekovita, kako Ujevićeva poezija, u originalu i u prijevodu, osokoljuje snagom života, kako je važno ponuditi i stvoriti pozornicu, za tu silnu kreativnu energiju koju svaki čovjek u sebi nosi.

Bile su to najuzbudljivije godine mogega života u Berlinu.

Na sljedećim stranicama bit će riječi o ljekovitosti i snazi poezije, jer nam Ujevićeva poezija može ponuditi dijalog i biti uporište za vlastita esencijalna i egzistencijalna pitanja.

Vježba 1

Napravite popis odgovora na pitanje – Što vama znači sintagma „igračka vjetrova“?

Vježba 2

Napišite sami svoju pjesmu vodeći računa o sljedećim elementima:

Naslov pjesme: Vjetar na vjetrometini

U pjesmi upotrijebite sintagmu: Igračka na vjetru

Rečenice u pjesmi trebaju imati subjekt: ja.

Vježba 3

Čitajući poeziju, prepoznajte i otkrijte elemente pjesme koje možete povezati s nečim iz svojega života, npr. međuljudski odnosi, doživljaj prirode, ljepote, osjećaji i sl.

Ovako izgledaju neke od asocijacija polaznika seminara terapije poezijom na istu temu:

„...ponos, izdržljivost, mora, mamurluk, juha od rajčica, pirueta, muha bez glave, neću, ko lišće' hoću, ko morski vir', ne znam ništa o duši tek ponešto o vlastitim nemirima, šalica kamilice, tri puta duboko udahnuti, ispljunuti, dalje krenuti...“

Eto otkrio sam vam i neke od mojih asocijacija.

*Mene ova pjesma ljuti! Kad sam ljut često prkosim!
A kad prkosim u dodiru sam s razlozima i snagom,
intenzitetom svojega prkosa!*

*Ova pjesma me osnažila prepustiti se, ali i prkositi,
vjetrometini...*

Vježba 4

1. Pročitajte u sebi Ujevićev naslov: ČOVJEK KOJI OD SANJA KUJEM ZBILJSKE IZVORNE STRASTI

2. Dopišite svoje rečenice ili smislite stihove potaknute vašim doživljajem naslova.

3. Dodajte subjekt “ja” svojim rečenicama koje mogu opisati neke vaše osobine. Primjerice: „**Ja** sam čovjek koji od sanja kujem zbiljske izvorne strasti.“ Napišite pitanja koja želite postaviti pjesniku – i sebi. Odgovorite na ta pitanja.

4. Ako vas je iznenadila konstatacija o vama samima kada ste pročitali rečenice koje ste napravili od stihova pjesme i zamjenice – ja, primjerice: „Ja sam čovjek koji od sanja kujem zbiljske izvorne strasti“, izrazite što je to što vas je iznenadilo. Ako vas ta rečenica nije iznenadila, zapišite snove koji vam, bez velikog razmišljanja, prvi padnu na pamet. Slično napišite za druge rečenice.

Vježba za rad u skupini 1

Nakon što svatko pojedinačno napiše svoj tekst na temeljima književnog teksta, predložimo čitanje tekstova na način da svatko pročita tekst nekoga drugoga, pa da onda tekstovi „putuju“ od jednog interpretatora do drugog dok se ne vrate autoru. Za vrijeme rada u skupini nije nužno otkrivati, a ni skrivati, autora teksta.

Vježba 5

(za skupinu i pojedinačno)

Nakon meditacije prvoga stiha, pročitajte kako pjesnik slaže cijelu strofu u kojoj je taj stih. Važno je napomenuti da je pjesnikov subjekt – skriven.

**„Evo takav sam, bog zora i mlijeka, i vrlo griješan,
čovjek koji od sanja kujem zbiljske izvorne slasti;
svih pogleda i opipa i osjećaja ješan,
sa živom trajnom čeznjom : u svijet strasti
rasti,,**

*(Hymnodia to mou somati)**

Odgovorite sebi na pitanje:

U kojoj je korelaciji ovaj tekst s vašim, predhodno napisanim tekstom?

KAFANA INTUICIJE

Ne govorim o američkom baru gdje snobovi piju likere. No o našoj kafani, od Pariza do Beograda, gdje su toliki od nas mladih umjetnika proveli mladost i izgubili dane da dobiju – ne znam što? – mislim *Sintezu*.

...Ispunjeni pesimizmom, a opet radosni na svoj način, mi u sebi ponavljamo, tiho, tiše od tišine: “Možda smo i mi donekle mozak svijeta... I ako u svijetu ima poezije, mi smo, nesumnjivo, uporedo sa radom i industrijom, ta Poezija Svijeta. O kako se, unutrašnjošću, duboko razumijemo, Mi, torzi božanstava! Kao lijepi tekst, lijepa knjiga u rđavu povezu. Kao partitura koje niko ne mari da odgoneta. Jedan duboki dio nas ostaje u sjenci, u mraku! Odatle osjećamo punoću. Nijedan mogućnik zemlje, putujući inkognito, nema uživanja što ga mi, nerazumljeni, iscrpljujemo!“ Gomilu muči jedan uzdah za boljim životom koji oduzimaju prostaci, barbari, divljaci...

I mržnja u svijetu se javlja pred njenim očima.

...O kafano! Panoramo intuicije naše, kafano naših sutrašnjica, u maglenim noćima tvoji su lampioni naši svijetnjaci!

* Autor svih pjesama u knjizi je Augustin Tin Ujević

VJETROVI

Pretežno vodoravno strujanje zraka, određeno smjerom (stranom svijeta odakle vjetar puše) i brzinom, odnosno jakošću. Vjetar je posljedica više čimbenika: razlike tlaka između dvaju područja (vjetar struji od područja višega tlaka prema području nižega tlaka i to je jači što je ta razlika veća), Zemljine rotacije, Coriolisove sile (vjetar zbog njezina djelovanja na sjevernoj polutki skreće u desno, na južnoj u lijevo), centrifugalne sile kada su putanje čestica zraka zakrivljene, te sile trenja s podlogom.

RUŽA VJETROVA

Ruža vjetrova dobiva se na osnovi učestalih mjerenja vjetra tijekom dana, npr. u 7, 14 i 21 sat, ili iz satnih mjerenja tijekom 24 sata; smatraju se važnom klimatološkom značajkom za neku lokaciju ako se provode kroz dulje vremensko razdoblje, bar deset i više godina. U klimatologiji je ruža vjetrova značajan pokazatelj prizemnoga režima vjetra za danu lokaciju, koji ovisi o topografiji terena i klimatskim značajkama širega prostora.

(Hrvatska enciklopedija)

IGRAČKA VJETROVA

Pati bez suze, živi bez psovke,
i budi mirno nesretan.
Tašte su suze, a jadikovke
ublažit neće gorki san.

Podaj se pjanom vjetru života,
pa nek te vije bilo kud;
pusti ko listak neka te mota
u ludi polet vihor lud.

Leti ko lišće što vir ga vije,
za let si, dušo, stvorena;
za zemlju nije, za pokoj nije
cvijet što nema korijena.